

Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Borba za šolo v Istri. — Položaj učiteljstva na Goriškem. — Zvišanje učiteljskih plač na Kranjskem. — Učiteljeva stanovska zavest. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Književnost in umetnost. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Inserat. — Deželno učiteljsko društvo za Goriško-Gradiščansko. — Poziv. — Naznanilo.

Borba za šolo v Istri.

Upravno sodišče na Dunaju se je bavilo dne 13. pret. m. z borbo za šolo v Istri. Tam doli pomenja v resnici vprašanje učenja jezikov v šoli borbo za šolo, katera borba pa pomenja v svojih vzrokih in zadnjih konsekvencah — borbo za narodnost. V tem se ravno kaže nenormalnost razmer v Istri, da je šolsko vprašanje — politično vprašanje.

Dne 13. pr. m. torej je upravno sodišče na Dunaju razpravljalo o neki pritožbi deželnega odbora v Istri — tega glavnega zanaševalca italijanskonacionalne politike v šolo — proti naučnemu ministrstvu zaradi jezikovne uredbe v nekaterih istrskih ljudskih šolah. Gre namreč za šole v Žbandaju, Korniku, Monte in Sv. Lovrenu.

Te šole so bile ustanovljene tekom leta 1900. in 1901. V šoli pri Sv. Lovrenu je deželni šolski svet uredil jezikovne razmere tako, da je bil v spodnjih treh letnih oddelkih uveden hrvaški učni jezik, italijanščina pa kot učni predmet; v zgornjih treh letih pa italijanski učni jezik in hrvaščina kot učni predmet. Deželni odbor, občinski odbori in rodbinski glavarji pa so zahtevali, naj bo italijanščina učni jezik že od drugega letnika.

Za ostale tri šole so zahtevali šolo vzdržujoči činitelji, s katerimi se je deželni šolski svet glasom § 6. državnega šolskega zakona moral sporazumeti, naj bo italijanščina obvezen učni predmet, a deželni šolski svet je odredil, da bodi udeleževanje učenja italijanskega jezika zavisno od dovoljenja očetov.

Ta svoj odlok je deželni šolski svet oprl v enem slučaju na člen 19. državnega temeljnega zakona, ki izključuje vsako silo do učenja drugega deželnega jezika.

Deželni odbor istrski je vložil utok na ministrstvo za nauk proti tem odredbam deželnega šolskega sveta, a ministrstvo je odbilo utok za vse štiri slučaje. Deželni odbor pa, ki nikdar ne odjenjuje do zadnjega, ko gre za italijanizacijo potom šole, se je pritožil dalje na upravno sodišče proti naredbi ministrstva. Pri razpravi dne 13. pret. m. na Dunaju je zastopal deželni odbor istrski neki dr. Boskovitz, ministrstvo za nauk pa ministerjalni tajnik dr. Schedlbauer. — Razsodba upravnega sodišča je bila taka, da je bila le glede Sv. Lovrenca odločitev ministrstva razveljavljena, in sicer radi pomanjkljivega postopanja. V vseh drugih točkah je bila pritožba deželnega odbora istrskega zavrnjena kot neutemeljena. Upravno sodišče je utemeljilo svojo

razsodbo s tem, da je c. kr. deželni šolski svet, ko gre za uravnavo jezikovnih razmer v šolah, sicer dolžan zaslišati šolo vzdržujoče činitelje, ni pa vezan, da bi se moral držati njihovih mnenj.

In tako se je dne 13. pret. m. zopet odigrala pri upravnem sodišču na Dunaju ena tistih mnogoličnih epizod v dolgem in srditem boju v naši Istri za — šolo. Genij kulture in človeške civilizacije si mora zakrivati obraz ob dejstvu, da se treba še danes, v XX. stoletju, šele obupno boriti za najelementarnejše pravo vsakega naroda: za pravo šolskega pouka v Istri proti — infernalnim mahinacijam fanatičnih ljudi, ki tudi šolo stavljajo v službo svoje — politike. Človeku se krčijo pesti jeze, ko čita, da se deželni odbor istrski sklicuje na voljo šolo vzdržujočih činiteljev, na zatrjevanja in voljo občinskih odborov in staršev. Prsti se krčijo jeze o tem vsakomur, ki ve, s kakimi sredstvi se delajo in kako prisleparjajo občinski odbori v izvestnih hrvaških občinah po Istri, in ki ve, kako peklenske so zloba, brezvestnost in brezčutnost, ki izkoriščajo kmetovo nevednost in njega gospodarsko suženjstvo v namene, ki istega kmeta uničujejo tudi moralno, ker mu vzkračajo pouk v materinem jeziku, ki bi ga edini mogel povzdigniti kulturelno! Ne ne, — to, kar deželni odbor označa kot voljo „šolo vzdržujočih činiteljev“, to ni volja ljudi, ki poznajo pomen in namen šole! To je „volja“, usiljena ljudem, ki se jim niti ne sanja, kaka mora biti šola, da res doseže svoj namen in da je res ljudstvu v blagoslov, da je res v službi splošne naobrazbe in prosvete! To, kar deželni odbor istrski navadno označa kot „voljo šolo vzdržujočih činiteljev“, to je le resnična volja nasilnih oligarhov, ki so v bližnjem sorodstvu z — istim deželnim odborom!!

Položaj učiteljstva na Goriškem.

Ni ga menda stanu, ki bi imel toliko gospodarjev, kakor jih ima učiteljski stan. Država mu naklada delo, ga vodi in nadzoruje. Dežela mu daje še posebne zakone ter pričakuje od učitelja, da bodi duša vsakega koristnega gibanja med ljudstvom, imej zgledno drevesnico, sejališče itd. ter kaži pot napredka v kmetijsko-gospodarskih rečeh. Občine želijo, naj jim učitelj tajnikuje, vodi občinske račune in spišuje važne vloge za nove uvedbe. Boljši posestniki mu ponujajo, naj uči še posebej njih otroke, da pojdejo v višje

šole. Ves narod misli, da dober učitelj mora izvežbati močan pevski zbor, ki prepeva narodne pesmi, ko se kdo izmed poslancev tako poniža, da pride med ljudstvo. Duhovščina, ki je tako dobra, da učitelja brezplačno in brez hrupa nadzoruje, pričakuje, da učitelj reformuje cerkveno petje, nadzoruje otroke ob nedeljah in praznikih pred oltarjem, pazi na otroke pred katehetovo uro, da mu ne delajo preglavice ter da bo učitelj njen zvest pristaš. Uredništva listov mislijo, da je posebno učiteljstvo poklicano dopisovati v liste in širiti te med ljudstvo. Zavarovalne banke so trdnega prepričanja, da ni nihče med ljudstvom bolj poklican za ustanavljanje in vodstvo društev ognjegasev kakor učitelj. Deželna gospoda pozivlja učiteljstvo na boj proti alkoholizmu in na pomoč pri cepljenju kozic ter na spisovanje šolskih knjig, na nabiranje prirodnin, na izlete z otroki itd. In če učitelj zbolí, da ne more več iz postelje, se nadejajo tercijalke, da pusti za svete maše, če se mu je na kateri način posrečilo, da ima kaj imetja.

Kako se pa učiteljstvo plačuje za namenjeno mu delo? Država ga pošilja k deželi, ta k državi. Dežela sklone izboljšati učiteljske plače, če država plača priboljšek. „Cvet naše narodne inteligence“ tudi s tem ni zadovoljen. Naši možakarji se zbirajo in protestujejo in šuntajo proti učiteljstvu. Po velikem trudu se vendar posreči, da gre vse v nič. Slovenski narod na Goriškem je rešen!

Kmetu ne bo treba iti na boben; pojde lahko pobirat po cesti — in ko pride v mladosti vsestransko splošno in strokovno izučen tujec z novimi železnicami v deželo, mu bo naš deželan lahko čistil črevlje, odpiral in zapiral vrata in prenašal vreče.

Saj pa boljšega sinovi mnogih staršev tudi niso vredni! Fiat justitia! Drugi napredujejo, mi lahko izginemo brez škode, ker nismo zmožni držati koraka s kulturnimi narodi.

Plače ljudskih učiteljev na Goriškem niso nikoli odgovarjale potrebam. Opravilna doklada, stanarina se je celó zniževala. Krajevni razredi plač so se odpravili, bremena nakladala. Prišli smo do tega, da najskromnejši učitelj ne more z družino izhajati s stanovsko plačo brez postranskih zaslužkov.

Dežela, ki tako skrbi za svoje učiteljstvo kakor naša, ni vredna dobrih učiteljev. Kjer imajo Vidmarji veliko besedo, se muze jokajo.

Mlajši učitelji bodo vedeli, kaj jim je storiti; starejši vztrajamo v domači deželi do groba brez ljubezni do domače dežele, dokler ta pusti veliko besedo ljudem, ki je niso vredni.

Zvišanje učiteljskih plač na Kranjskem.

Kranjski deželni zbor je leta 1898. preuredil in zvišal prejemke ljudskošolskega učiteljstva, ali izkazalo se je kmalu, da to zvišanje ne zadostuje. Tega niso kazale samo izjave na učiteljskih zborovanjih in številne peticije, nego tudi dejstva, da absolventje in absolventinje ljubljanskega učiteljskega inštituta kar trumoma uhajajo na Štajersko. Na Kranjskem je nastalo najobčutnejše pomanjkanje učiteljev, tako da se časih niti za boljša mesta ne oglasi noben kompetent in je mnogo mest izpraznjenih. Z ozirom na ta veliki nedostatek je dež. predsednik baron Hein v imenu deželnega šolskega sveta dne 16. pret. mes. predložil dež. zboru načrt za provizorično zvišanje učiteljskih plač. Ta

načrt predlaga, naj se zvišajo temeljne plače vseh učiteljev in učiteljic, provizoričnih in definitivnih, za 25 %, funkcijske doklade voditeljev na enorazrednicah pa od 60 na 100 K. Deželni šolski svet je ta svoj nasvet podprl z jako zanimivimi in tehtnimi podatki. Slabše kakor na Kranjskem je ljudskošolsko učiteljstvo plačano samo v Bukovini in v Dalmaciji ter deloma na Gališkem in na Tirolskem, povsod drugod so razmere boljše. Če se ozremo na sosedne kronovine, vidimo, da je maksimum, kar more učitelj doseči glede plače in starostnih dokladov: na Goriškem 2100 K, na Koroškem 2200 K, v Istri 2300, na Kranjskem pa le 2080 K. Štajerska ima svoj poseben sistem. Učiteljske plače so urejene po krajevnih razredih. Ti štirje krajevni razredi pa so zopet razdeljeni na tri razrede. Starostna doklada, ki znaša na Kranjskem 80 K, znaša na Štajerskem 200 K. Na Koroškem znašajo plače 1200, 1400 in 1600 K. Takoj pri prvem nameščenju dobi učitelj na Koroškem 1200 K, na Kranjskem pa le 1000 K. A na Kranjskem je kar 45 % vseh učiteljev v IV. plačilnem razredu in ima torej 1000 K plače. Kaj čuda, če sili ves učiteljski naraščaj na Štajersko, kjer pride vsak učitelj po vsakih desetih letih v višji plačilni razred svojega krajevnega razreda. Po statusu od 1. januarja pa ostane na Kranjskem učitelj 8 do 9 let v IV. razredu s plačo 1000 K, 10 let v III. razredu s plačo 1200 K, 6 let v II. razredu s plačo 1400 K in 15 do 16 let v I. razredu s plačo 1600 K. Če se vračuna starostna doklada, se izkaže, kakšen je razloček med prejemki na Kranjskem in na Štajerskem. Pri prvem definitivnem nameščenju dobi učitelj na Kranjskem 1000 K, na Štajerskem pa (po krajevnem razredu) 1000 ali 1200 ali 1400 K; čez 10 let ima učitelj na Kranjskem plače 1200 K, starostne doklade pa 160 K, skupaj torej 1360 K, na Štajerskem pa 1600 ali 1800 ali 2000 K; čez 20 let ima učitelj na Kranjskem plače 1400 K, starostne doklade 320 K, skupaj torej 1720 K, na Štajerskem pa 2200 ali 2400 ali 2600 K; čez 30 let ima učitelj na Kranjskem plače 1600 K, starostne doklade 480 K, skupaj torej 2080 K, na Štajerskem pa 2800 ali 3000 ali 3200 K. Razloček je torej jako znaten. Tudi glede funkcijskih dokladov je na Štajerskem dosti boljše kakor na Kranjskem. Pri nas znaša funkcijska doklada na enorazrednicah 60 K, na dvorazrednicah 100 K, na trirazrednicah 150 K, na štirirazrednicah in večrazrednih šolah pa 200 K. Na Štajerskem pa znaša funkcijska doklada na enorazrednicah 150 K in raste s številom razredov do 400 K. S provizoričnim zvišanjem učiteljskih plač na Kranjskem za 25 % odstotkov bi se te razmere precej zenačile. Prišteví plači starostno doklado, bi učiteljski prejemki znašali: pri prvem nameščenju (z zrelostnim izpitom) na Kranjskem 1000 K na Štajerskem 840 K, pri provizoričnem nameščenju (z izpričevalom učiteljske usposobljenosti) na Kranjskem 1000 K, na Štajerskem pa (po krajevnem sistemu) 1000 ali 1200 ali 1400 K; pri prvem definitivnem nameščenju na Kranjskem 1250 K, na Štajerskem pa 1000, 1200 ali 1400 K; po 10 službenih letih na Kranjskem 1660 K, na Štajerskem 1600, 1800 ali 2000 K; čez 20 let na Kranjskem 2070 kron, na Štajerskem 2220, 2400 ali 2600 kron; čez 30 let na Kranjskem 2480 K, na Štajerskem 2800, 3000 ali 3200 K. Ako se izvede to zvišanje, bi bile mlajše osebe na Kranjskem boljše plačane kakor na Štajerskem, tako da bi jih najbrž ne mikalo več na Štajersko: starejši učitelji pa bi bili na Kranjskem še vedno slabše plačani kakor na Štajerskem. Po dež. šolskem svetu